

Per a què serveixen els espies?

Els escàndols s'han multiplicat ràpidament. El 18 de febrer es va filtrar la notícia que dos sots-oficials de l'agència d'intel·ligència naval del Perú eren jutjats en un tribunal militar per haver venut informació a Xile. Això va passar dies després que diversos enemics polítics del president del Perú, Ollanta Humala, es queixessin de ser espiats per la Direcció Nacional d'Intel·ligència (DINI). Al gener, dos ex-caps de seguretat del Panamà van ser arrestats acusats d'espiar desenes de ciutadans de part de Ricardo Martinelli, l'ex-president.

A Colòmbia, els negociadors governamentals que duen a terme converses de pau amb la guerrilla de les FARC van patir la intervenció de les comunicacions l'any passat, sembla que per part d'agents d'intel·ligència de l'exèrcit. L'ex-director de l'ara dissolt Departament Administratiu de Seguretat del país (DAS) s'enfronta a un judici per les escoltes telefòniques il·legals d'adversaris d'Álvaro Uribe, l'ex-president.

La presidenta de l'Argentina, Cristina Fernández de Kirchner, acusa un ex-cap d'intel·ligència que va ser acomiadat, Jaime Stiuso, d'inspirar la recent acusació d'Alberto Nisman, un fiscal a qui ella i el seu ministre d'Afers Estrangers es van posar d'acord amb l'Iran per amagar la veritat sobre l'atemptat d'un centre jueu a Buenos Aires el 1994; Fernández també va donar a entendre que Stiuso estava darrere de la posterior mort de Nisman al gener. A Veneçuela, el Govern va enviar agents d'intel·ligència per detenir l'alcalde de Caracas, Antonio Ledezma. Als calabossos de marbre gris de la seu del servei a Caracas, diversos líders estudiantils continuen empresonats després de protestes contra el Govern l'any passat.

Hí ha un cas que no encaixa amb els altres. Si és cert que l'armada de Xile ha espiat el seu homòleg peruà, tot i que el Govern ho nega, això no seria un fet inusual. Seria sorprenent que les forces armades del Perú no tinguessin agents a Xile. Els dos països sempre

Massa serveis d'intel·ligència d'Amèrica del Sud s'han convertit en eines partidistes de control polític.

Reproduït amb permís de

han desconfiat l'un de l'altre, tot i que recentment les relacions entre ells han millorat. Encara que no és precisament legítim, la informació secreta sovint és útil per alertar els països de les intencions dels altres.

Tots els altres casos són símptomes de dues malalties sud-americanes: l'abús partidista dels serveis d'intel·ligència que fan els Governos per espiar els opositors polítics i la tendència de les agències d'espionatge de seguir els seus propis programes. En molts casos, aquesta mena de comportament es remunta a les dictadures de la dècada de 1970 que van lliurar la guerra freda contra comunistes locals i Cuba (que té, de bon tros, els serveis d'intel·ligència més eficients de tota la regió). Amb la restauració de la democràcia, Xile, Uruguai i Brasil van establir noves agències civils que, segons els especialistes, funcionen de manera professional. Juan Manuel Santos, el president de Colòmbia, ha posat en marxa un nou servei per reemplaçar el DAS, que ha quedat desacreditat.

En altres indrets, els mals hàbits continuen. El Sebin de Veneçuela comet "de tot, fins i tot assassinats", explica un analista d'intel·ligència occidental. Al Perú, Vladimiro Montesinos, el sinistre cap d'espionatge durant la dècada de 1990 i que ara és a la presó, va fer servir els serveis d'intel·ligència per extorsionar, traficar amb drogues, difamar els opositors i manipular els mitjans de comunicació. Estaven massa ocupats per advertir de la invasió equatoriana del Perú el

1995. La DINI encara no s'ha desfet del llegat de Montesinos. Està formada per 400 agents ben pagats, molts d'ells amics de l'exèrcit d'Humala, però, de fet, només es necessitarien uns 50 analistes civils professionals, segons Fernando Rospigliosi, que va supervisar l'agència breument el 2002.

El 2002, l'Argentina suposadament va reformar la seva agència d'intel·ligència, creada per un antic agent nazi sota el comandament del general Juan Perón durant la dècada de 1940. La Secretaria d'Intel·ligència (SI), com es diu ara, és un tità amb almenys 2.000 empleats i un pressupost de 214 milions de dòlars l'any passat. En teoria, però no a la pràctica, és supervisada per un comitè del Congrés. Els jutges que l'han de supervisar depenen de la mateixa agència per complir aquesta tasca de supervisió. Passa el mateix amb els presidents i els governadors provincials: sota el mandat de Fernández i el seu marit i antecessor, Néstor Kirchner, la SI es va dedicar a espiar per a ells, segons l'analista occidental. I així va ser fins que Fernández es va barallar amb Stiuso. La presidenta ara planeja reemplaçar la SI amb una nova agència, però hi ha el temor que la nova configuració potser no serà gaire més transparent que l'anterior.

Aquests poders foscos de l'Estat no tenen cabuda en una societat democràtica a l'Amèrica del Sud. Aquests països s'han de demanar per a què necessiten els espies. L'exèrcit i la policia fan tasques operatives d'intel·ligència tant pel que fa a potències estrangeres com en el cas de bandes de narcotraficants i grups subversius. Molta intel·ligència estratègica es pot comprar. Si els serveis d'intel·ligència s'utilitzen malament o actuen sense control sovint és perquè els polítics no els han sabut assignar unes tasques clares. Pocs tenen l'interès o l'experiència per fer-ho, indica Harold Trinkunas, un especialista en seguretat de Brookings Institution, un *think-tank* a Washington, DC. Ja és hora que n'apreguin.

Traducció de Paula Arnas Antolí